

borkovanský občasník

Ročník 2011/3

Slovo starosty

Okřídlené úsloví o tom, že „peníze jsou vždycky až na prvním místě“, bohužel většinou platí. „Nemáme peníze“ je asi nejpoužívanější slovní spojení každého starosty. Občas se však podaří kousek, který nás nestojí ani korunu. Již v zimě jsem podával společnosti Vodafone stížnost na špatné (spíše nulové) pokrytí signálem mobilního telefonu. Společnost stížnost uznala, ale vzhledem k vysokým nákladům, snižování výdajů, malému počtu uživatelů... O to větším překvapením pak bylo, když jsme v červenci obdrželi vyrozumění, že na stávající vysílací věž společnosti T-Mobile bude umístěno i zařízení společnosti Vodafone. V současnosti probíhá stavební řízení a snad ještě v letošním roce bude obec plně pokryta signálem dalšího mobilního operátora.

Dalším příkladem je oprava vozovky v okolí kostela a před obecním domem č. 74 (masna). Opětovné zaasfaltování výkopů po vodovodu nestálo obec ani korunu. Na své náklady je provedla společnost VaK Břeclav, a. s., která byla investorem prací v této malé části obce. Stačilo jen, aby starosta důsledně požadoval dodatečné provedení prací, které provedeny být měly. Jiná situace je s propadem vozovky po vodovodním přivaděči v části „Štoček“. Tam „tahám za kratší konec“ a bude záležet jen na prováděcí firmě, zdali přistoupí k opravě vozovky i po uplynutí záruční doby. Po prvních jednáních nejsem v této věci přílišným optimistou.

Jisté je, že investiční akce se bez peněz realizovat nedají. Volné investiční prostředky naší obce jsou tak nízké, že z vlastních peněz nejsme schopni financovat žádné větší akce a jsme zpravidla plně odkázáni na získání případných dotací. Podobná situace je i v ostatních obcích naší velikosti. To, že se systém dotací z tzv. „evropských peněz“ po roce 2013 naprosto změní, je všeobecně známý fakt. Evropské dotace již nepotečou k nám, ale spíše do nových členských zemí. Občas prosakují informace, že některé dotační programy by mohly pokračovat i po zlomovém roce 2013. Prakticky jisté však je, že tyto programy již nebudou zaměřeny na podporu budování infrastruktury. Pravděpodobně budou podporovány jen projekty na rozvoj turistiky, snižování nezaměstnanosti a možná i vědu a výzkum. Je však možné, že i z těchto plánů vzhledem k obřím zadlužení některých evropských zemí sejde a prostředky původně určené na rozvojové projekty pohltnou sanace bankrotujících ekonomik. Obce se budou muset mnohem více spoléhat jen na své zdroje. Rozpočty obcí by mohly zaznamenat změnu k lepšímu snad již v příštím roce, pokud vláda a parlament schválí nový zákon o rozpočtovém určení daní (dále jen RUD), který bude snižovat rozdíl v příspěvku

na obyvatele mezi malými obcemi a velkými městy. Uvádí se, že nyní 20 % obyvatel žijících ve 4 městech spotřebuje 45 % daní určených v RUD všem obcím a městům. Podle nového návrhu by se rozpočet naší obce mohl navýšit až o 1,5 mil. Kč. Musíme jen doufat, že toto navýšení nebude provázeno poměrným krácením z jiné rozpočtové kapitoly (DPH, daň z nemovitostí...), případně, že nebude spojeno s novými povinnostmi, které by zatížily obecní pokladnu. Nastává také čas, kdy by se obecní zastupitelstvo mělo seriózně začít zabývat navýšením koeficientu při výpočtu daně z nemovitostí, která je stoprocentním příjmem obecní pokladny. Již od roku 2007 mohou zastupitelstva dle zákona č. 261/2007 §12 samostatně rozhodovat o výši koeficientu, kterým se násobí základní sazba daně z nemovitostí (platí jen pro budovy a zastavěné plochy, nikoliv pro ornou půdu). V naší obci zůstal koeficient 1 – tedy nejnižší možný. Nízké příjmy obecní pokladny se potom zákonitě odráží v nedobrému stavu obecního majetku a nejviditelněji na bídném stavu místních komunikací. Pokud by se zastupitelstvo rozhodlo zvednout místní koeficient na 2, znamenalo by to pro obec čistý příjem cca 0,5 mil. Kč ročně. Zvýšená sazba daně by se projevila až v roce 2013 – tedy právě v době, kdy s největší pravděpodobností „vyschnou“ evropské zdroje. Zvyšovat daně jistě není nijak populární krok, zvláště pak v situaci, kdy nemáme jasnou představu, na co a jak efektivně jsou výnosy z našich daní použity. Toto ale není případ daně z nemovitostí, která celá skončí v obecní pokladně. Obec může přijmout závazné pravidlo, kterým by se prostředky získané navíc daly použít pouze pro investiční akce. Půl milionu ročně investovaných do výstavby a údržby obecní infrastruktury by se jistě po čase pozitivně projevilo na jejím stavu.

Nároky na provádění různých služeb obcí (sekání trávy, úklid vozovek, odklizení sněhu ...) se neustále zvyšují. Stále méně občanů je ochotno pečovat o bezprostřední okolí svého domu – je to přece na obecním. Pokud nechceme sekat trávu před svým domem či posypat kousek chodníku, musí se o to postarat obec. Výkon těchto prací samozřejmě něco stojí.

Společně se zvýšenou daní by naopak mohly být zrušeny jiné poplatky, jejichž výběr probíhá jen ze setrvačnosti – z historické zvyklosti, jejich výběr je administrativně náročný a tím i značně neefektivní. Jako příklad uvádím tzv. „stočné“, ve skutečnosti jakousi skrytou daň, dříve nazývanou též „poplatek ze střech“. Tyto pozůstatky minulých dob by se mohly zrušit a vybírat jen jedinou daň z nemovitostí.

Radek Valenta

Dům č. p. 134 – Soukopovo

Obec Borkovany po dlouhých sedmatřiceti letech nabyla řádně do svého majetku nemovitost č. p. 134. Jistě Vás tento výrok překvapuje, vždyť „Soukopovo“ obec koupila už dávno. Pokusím se Vám celou věc vysvětlit.

V roce 1974 uzavřel Místní národní výbor v Borkovanech, zastoupený tehdejšími předsedou Františkem Kořínkem, kupní smlouvu s manžely Bohuslavem a Františkou Soukopovými na odkup nemovitosti č. p. 134. Tato nemovitost tvořila tzv. bodovou závalu v dopravě a byla tehdy platným územním plánem určena k demolicí. MNV zaplatil za dům 78 088,- Kč. Následně byla část nemovitosti odbourána, aby se alespoň částečně zlepšila průjezdnost tzv. „Soukopové zatáčky“. Ve zbytku nemovitosti, která stojí dodnes, měl pan Soukop doživotní právo užívání.

Kupní smlouva z 16. 12. 1974 je názorným příkladem, jak tehdejší režim obecně přistupoval k vlastnickým právům. Vidíme na ní, že přístup státních orgánů byl ve vztahu k jiným socialistickým organizacím velmi vstřícný. Jak jinak vysvětlit, že MNV v Borkovanech nabyl majetek na základě smlouvy, která vykazuje tolik zásadních chyb a nedostatků.

První chybu nalezneme již ve jméně prodávajících, kteří jsou ve smlouvě uvedeni jako SOUKUPOVI, nikoliv jako SOUKOPOVI, což je jejich správné jméno. MNV Borkovany kupuje kupní smlouvou z 16. 12. 1974 dům č. p. 134 od obou manželů i přes to, že ti již byli usnesením Okresního soudu v Břeclavi ze dne 25. 3. 1974 pravomocně rozvedeni a majetkově vypořádáni. Zmíněné usnesení okresního soudu určuje výhradním majitelem nemovitosti č. p. 134 pana Soukopa. MNV však nemovitost kupoval i od paní Soukopové, která již neměla k nemovitosti žádná práva. Završením všeho bylo, že MNV jako socialistická organizace neměl v té době zákonnou povinnost nechat celou transakci zaregistrovat na státním notářství, kde by se na nesrovnalosti nejspíše přišlo. Tímto byl řetězec pochybení uzavřen.

Na vše se přišlo až v devadesátých letech. Při převodu majetku ze státu na obec bylo katastrálním úřadem obci oznámeno, že uzavřená kupní smlouva není platná, neboť prodávající nebyli v době uzavření kupní smlouvy vlastníky předmětné nemovitosti, když již rok před uzavřením předmětné smlouvy mezi nimi proběhlo soudně vypořádání podílového spoluvlastnictví, na základě kterého se vlastníkem domu stal toliko pan Bohuslav Soukop. Všechno se tedy vrátilo do původního stavu (do stavu před uzavřením kupní smlouvy z roku 1974) a dům č. p. 134 se tak znovu ocitl na LV již zemřelého pana Soukopa. V krajním případě hrozilo, že obec o dům přijde nebo jej bude muset znovu zaplatit.

Z této situace se pro obec rýsovala dvě východiska. První, pomalejší, administrativně náročnější, ale zato právně nepochybnitelné, a druhé, rychlejší, jednodušší, ale v určitých momentech odkázané pouze na dodržení daného slova. Vybral jsem první, náročnější, ale jistější variantu.

Nejdříve jsem vyhledal oba dědice pana Soukopa a vysvětlil jsem jim celou situaci. Následně obec padala žalobu na určení vlastnictví domu č. p. 134 a požádala okresní soud o projednání dědictví po zemřelém panu Soukopovi. Rozsudkem z 6. 5. 2011 Okresní soud

v Břeclavi určil výlučným vlastníkem nemovitosti č. p. 134 obec Borkovany, která přestože MNV uzavřel neplatnou kupní smlouvu, vlastnické právo k nemovitosti vydržela. Následně bylo Okresním soudem v Břeclavi projednáno dědictví po panu Soukopovi, v němž státní notářka na základě dohody obou dědiců určila dědicem jednoho z nich. Od něj obec Borkovany následně odkoupila za cenu 10 000,- Kč pozemek, na němž dům č. p. 134 stojí. Tímto krokem se vše uzavřelo a po více než půlročním administrativním maratonu se obec Borkovany stala vlastníkem domu i pozemku pod ním. Oboje bylo následně řádně zapsáno na LV obce Borkovany.

Nyní tedy již nic nestojí v cestě tomu, abychom začali realizovat záměr, se kterým MNV Borkovany před lety dům kupoval. V současnosti je zpracováván projekt na demolicí objektu, který je v havarijním stavu. Po zbourání domu, které provede obec vlastními silami, by mělo dojít k zásadnímu zlepšení ve výhledu do ostré zatáčky, což nepochybně přispěje ke zvýšení bezpečnosti silničního provozu. Volný prostor po demolicí bude obec užívat pro své potřeby jednak jako „středisko sběru odpadů“ a také jako stavební dvůr. Bude zde umístěn „Ekodomek“ pro sběr vyřazených elektrozařízení (dosud je provizorně postaven na dvoře domu č. p. 74) a pravděpodobně i několik kontejnerů na vybrané druhy odpadů určených k recyklaci. Na části parcely bude zbudován přístřešek pro umístění sypkých stavebních materiálů a míchačky pro potřeby udržování a oprav obecního majetku.

Po zkušenostech s tímto případem jsem provedl důkladnou revizi nemovitostí, jež byly historickým majetkem obce a dosud se nachází na LV již neexistujícího MNV Borkovany. Nyní katastr nemovitostí zpracovává naši žádost o přepis tohoto majetku na LV obce Borkovany. Tímto krokem bychom měli mít zpět v majetku převážnou část historického majetku obce. Zbudou jen dva drobné pozemky, u nichž nejsme schopni prokázat, že tyto pozemky obec užívala (byly součástí průmyslového areálu), a tudíž o jejich převod ze zákona nemůžeme žádat.

Radek Valenta

Pozn. po uzávěrce tohoto vydání byla žádost katastrem nemovitostí zpracována a veškeré pozemky dosud zapsané na LV neexistujícího MNV Borkovany jsou již řádně zapsány na LV obce Borkovany.

Rekultivace skládky „Gagrazy“

Již v minulém občasníku jsem informoval o přípravách velké investiční akce „Rekultivace skládky Borkovany“. V současnosti jsme již splnili veškeré administrativní záležitosti nutné k podání žádosti na SFŽP. Žádost jsme v termínu podali. Pro Vaši představu uvádím, že samotná žádost je šestadvacetistránkový dokument doplněný o 65 stran příloh. Přiložena jsou také stanoviska všech dotčených orgánů od stavebního úřadu přes různé odbory MěÚ Hustopeče, krajský odbor životního prostředí až po Českou inspekci životního prostředí. Navíc bylo nutné vypracovat odborné analýzy, průzkumy a v neposlední řadě i samotný projekt. Na SFŽP jsme tedy dodali stovky stran různých dokumentů, které jsou nyní zkoumány, kontrolovány a jsou jim přidělovány body na základě pevně stanovených kritérií. Stejným způsobem jsou hodnoceny i další stovky podobných projektů z celého Jihomoravského kraje. Po vyřazení těch, které vykazují formální nedostatky nebo nesplňují náročná kritéria, jsou bezchybné projekty opatřeny tzv. akceptačním číslem (naš projekt již akceptační číslo obdržel) a seřazeny podle dosaženého bodového ohodnocení. Nejvýše bodované projekty pak mohou být doporučeny k realizaci a je jim poskytnuta finanční podpora. Ta v našem případě činí 90% celkových nákladů. Z toho vyplývá, že obec bude muset mít k dispozici svých 10%. Formálně máme svoji spoluúčast zajištěnou bankovním příslibem, v mezidobě však pracuji na projektech, jejichž realizace by v ideálním případě zcela pokryla účast obce. Jinak řečeno, rekultivace skládky nás v ideálním případě nemusí stát ani korunu. Zmiňovaná desetiprocentní spoluúčast totiž může být poskytnuta i v nepeněžním plnění. Obec do projektu vkládá své pozemky, může poskytnout vhodnou podorniční i orniční zeminu. Když nalezneme ve svých zdrojích dostatečné množství zeminy, můžeme ji prodat na rekultivaci a pokrýt tak kompletně náš finanční podíl. Již nyní veškerou vhodnou zeminu soustředíme na tzv. „hnojáku“. Značné množství materiálu vhodného k rekultivaci bychom mohli získat odbahněním obecního rybníka. Z prvotních průzkumů vyplývá, že průměrná vrstva bahna (ve skutečnosti se jedná o nejkvalitnější část

ornice) činí cca 0,5 m, při rozloze rybníka cca 1 ha bychom měli k dispozici přibližně 5000 m³ ornice. Další část zeminy získáme odbagrováním meze při vjezdu do obce v části Tomášov. Již před časem tento pozemek obec vyměnila pro účely rozšíření vozovky. Přijezd do obce by se zpřehlednil a byl by bezpečnější. Zmizel by také další argument pro provozovatele IDS, který často uvádí, že pro dlouhé autobusy jsou Borkovany nesjízdné.

Největší množství zeminy však lze získat provedením protipovodňových opatření (v našem případě spíše protizáplavových) ve vytipovaných částech obce. Nejsnáze realizovatelné se nabízí provedení částečných opatření v nejnižší části rozsáhlého pozemku nad „Poustkou“. V loňském deštivém roce z této části katastru opakovaně vtrhlo velké množství vody a bahna až do částí „Bařina“ a „Zahumna“. Letos je zatím klid, jelikož na zmiňované parcele nejsou zaseté širokořádkové plodiny (kukuřice, slunečnice). Opatření by spočívalo ve vybudování suchého poldru se šterbinovým odtokem, jímž by přivalová voda pomalu odtékala nově zbudovanou kanalizací až do stávajícího zatrubněného potoka v části „Zahumna“. Z předběžných výpočtů vyplývá, že akce je proveditelná. Profil stávající kanalizace je dostatečný, veškeré dotčené pozemky jsou v majetku obce a opatření by měla příznivý dopad na protizáplavovou ochranu rozsáhlé části obce. Probíhají konzultace s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, která dohlíží, aby navržená opatření byla co možná nejvíce komplexní, trvalá a „blízká přírodě“. Souběžně probíhají přípravy dalších protizáplavových a protierozních opatření, jež budou spočívat především v celkové revitalizaci krajiny. V místech, kde to bude účelné, použijeme obecní pozemky k budování terénních vln, zatravněných pásů a přistoupíme také k obnově starých polních cest. Veškerá opatření budou probíhat ve spolupráci se stávajícími nájemci (zemědělské podniky). Opatření se budou přednostně provádět na pozemcích, které se svažují do obce – jen na ty lze získat finanční podporu. Opatření, která přímo neslouží ochraně obydlí před záplavami, lze realizovat pouze z vlastních prostředků.

Radek Valenta

Změna v recyklaci plastů

S naší svozovou firmou jsme se dohodli na rozšíření sběru separovaných odpadů. Kromě stávajících komodit – PET lahví a TETRAPACK obalů – budeme od této chvíle sbírat i tzv. měkké plasty. Ihned po dodávce nových pytlů žluté barvy obdrží každá domácnost jeden pytel navíc, do něhož se budou ukládat i jiné plasty než PET lahve. Mezi měkké plasty řadíme veškeré PVC fólie – smršťovací, bublinkové..., igelitové sáčky, pytle, výrobky z měkčeného PVC, polystyren a další obdobné materiály. Patří sem také veškeré kelímky od jogurtů a jiných podobných výrobků. Tyto obaly je možné do tříděného odpadu ukládat pouze dokonale vypláchnuté. Každý by si měl rozmyslet, jestli je účelné několikagramový kelímeček od jogurtu vymývat proto, aby se mohl uložit mezi separovaný odpad. Možná je ekonomičtější jej uložit do popelnice. Nechci ale nikoho ovlivňovat. Každý z nás se může zařadit tak, jak je zvyklý. Každopádně platí, že veškeré obaly od potravin musí být dokonale vymyté. Pokud jsem nově sbírané komodity

označil jako měkké plasty, naskytá se otázka, co jsou tvrdé plasty? Mezi tvrdé plasty, které do žlutých pytlů nepaří, řadíme např. automobilové nárazníky, palubní desky, novodurové potrubí, výrobky z tvrzeného PVC, tvrdé obaly od mycích prostředků, drogerie a kosmetiky. Nadále tedy zvláště sbíráme PET lahve, TETRAPACK obaly a nově měkké plasty. Znovu apeluji na všechny, aby k odvozu připravovali jen zcela naplněné pytle. Samotné plastové pytle také něco stojí a jejich neúčelné využívání zbytečně zvyšuje náklady na likvidaci odpadů.

S nastupujícím podzimem se v kontejneru u hřbitova a také v popelnicích začalo objevovat velké množství rostlinných zbytků ze zahrad, spadaná jablka, shrabané listí a jiný biologicky rozložitelný materiál. Prosím všechny, aby tyto odpady do popelnic a kontejnerů neukládali. Ušetřete si práci a přestaňte se s těmito odpady plížit do kontejneru. V naší obci funguje svoz veškerých odpadů rostlinného původu zajišťovaný našimi zaměstnanci.

Stačí, když tento odpad připravíte před dům, co nejlíže k vozovce, abyste maximálně ulehčili jeho nakládku. Pokud se rostlinný odpad objeví v popelnicích nebo kontejneru, zbytečně zvyšuje tonáž, za kterou obec (a samozřejmě my všichni) musí zbytečně platit (nyní je cena za uložení na skládce 1000 Kč/t).

Separace odpadů dosud není povinná. Náš přístup k třídění a likvidaci odpadů dává obraz především o nás samotných, je to věc osobní odpovědnosti každého z nás k životnímu prostředí, k budoucím generacím i hospodárnému využívání surovin. Je to nepochybně obraz naší inteligence a výchovy v rodině, ve škole.

Radek Valenta

Knihovní systém CLAVIUS

V občasníku č. 1/2010 jsem krátce informoval o projektu, do nějž se zapojila prostřednictvím obce i knihovna v Borkovanech. Náš projekt byl ze strany Ministerstva kultury akceptován a na pořízení kompletního elektronického systému katalogizace a půjčování knih jsme získali dotaci ve výši 61 000 Kč (70 % celkových nákladů). Nyní je již celý systém funkční. Nějakou dobu potrvá, než se podaří všechny knihy označit čárovým kódem a zařadit je do knihovní databáze. Po dokončení těchto prací bude možné využívat všech výhod, které systém nabízí. Nezbyvá než doufat, že moderní způsob výběru a objednávání knihovních titulů přivede do knihovny více mladých čtenářů.

Hřbitov

Většina občanů Borkovan v různých průzkumech a anketách uvádí, že vnímá současný stav hřbitova jako problematický. S tímto nelze než souhlasit. Dle mého názoru by se okruh problémů hřbitova dal rozdělit do dvou základních skupin, na problémy funkční a estetické. Do první skupiny bychom zařadili chybějící oplocení, nevhodné komunikace, bariérový přístup a celkový nedostatek místa. Ve druhé skupině by pak byly parkové a sadové úpravy, opravy fasád bran a márnice.

Borkovanský hřbitov byl založen v roce 1831 po první velké epidemii cholery. Další epidemie propukly rychle za sebou v letech 1835, 1836, 1841, 1849, 1851 a 1855. V krátkém časovém úseku chorobě podlehl značný počet obyvatel a ty nebylo kam pochovávat. Tehdejší hřbitov, který se rozkládal kolem kostela, již kapacitně nedostačoval. Předpokládáme, že nový hřbitov byl „založen“ ve značném časovém i psychickém vypětí. V době probíhající epidemie prostě nebyl čas na důkladné vytyčení chodníků a rozměření jednotlivých hrobových míst s dostatečnými rozestupy. Naši předkové museli jednat co nejrychleji, aby se s nákazou vyrovnali. Tuto domněnku potvrzuje i zcela odlišná situace v evangelické části hřbitova, která byla založena později, již řádně, bez časového tlaku a okamžité potřeby pohřbívat velký počet zemřelých.

Změnit zásadně současný stav nebude jednoduché, rychlé ani levné. Rozhodně ale musíme začít, čím dříve, tím lépe. V platném územním plánu má obec vytyčené místo na rozšíření hřbitova. Jedná se o pozemky v majetku obce, ležící ve svahu pod evangelickým hřbitovem. Navrhují, abychom se pokusili získat prostředky na rozšíření hřbitova tímto směrem. Má představa je následující. Nejdříve by se za evangelickou částí a po boku katolické části vystavěly opěrné zdi, které by nahradily již rozpadlé původní zdi cihelné. To by umožnilo rozšířit chodník v katolické části. V nově vzniklém prostoru by bylo možné kolem opěrných zdí rozmístit vhodná kolumbária pro zájemce, kteří neuvažují o pořízení „klasických“ hrobových míst. Na volné ploše by se dopředu postavily chodníky, založily odpočinkové zóny a závazně vytyčila

nová hrobová místa. Současně se získáním nového prostoru by bylo nutné provést pasportizaci stávajícího stavu v katolické části. Na podkladě digitálního zaměření bychom získali plán (mapu) skutečného stavu, do nějž by bylo možné „naprojektovat“ budoucí požadovaný stav.

Navržené změny by ovšem s ohledem na pietní charakter místa, citlivého individuálního přístupu i platných zákonů o pohřebnictví nebylo možné provést ihned, naráz či dokonce vynuceně. Změny by musely probíhat pozvolna, zřejmě po desetiletí a až poté, co o hroby, které leží mimo řadu, nebudou původní majitelé jevit zájem. I po té bude nutno k takto uvolněnému prostoru přistupovat v souladu se zákony a platnými nařízeními. Na místě zrušených hrobů může být po určité ochrannou dobu pouze parková úprava. Teprve po uplynutí tohoto času je možné místem např. vést chodník.

Z výše uvedeného plyne, že k cíli by takto musely směřovat celé generace. Čím dříve ale budeme mít připravený závazný plán, tím dříve se můžeme vyhnout chybným rozhodnutím v podobě přidělení nevhodně umístěného opuštěného hrobového místa novému zájemci, což by v důsledku vedlo k časovému posunu nápravy o desítky let. Do navržených změn se pak mohou jak pozitivně, tak negativně promítnout i nepředvídatelné vlivy. Sami si jistě uvědomujete, že oblast pohřebnictví podléhá řadám změn. Ubývá „klasických“ pohřbů do země a stále častěji se přistupuje ke kremacím. Je těžké předvídat, jestli generace, které přijdou po nás, budou vůbec „klasické“ hroby používat. To už ale ve svých úvahách zacházím skutečně příliš daleko.

Založení nové části hřbitova by však rozhodně přineslo více prostoru, možnost volby mezi hrobem a kolumbáriem. Postupně by také umožnilo zásadní změny k lepšímu prostorovému uspořádání stávajících částí.

Zbývá problém oplocení, který samozřejmě lze řešit bez ohledu na výše navržený plán postupu. Nutné je jen nalézt prostředky a vhodný způsob. Rozhodnout, zda se má jednat o „pevnou zed“ nebo lehčí „drátěné“ oplocení doplněné o živý plot. Možností je mnoho, jen naše finanční prostředky jsou značně omezené.

Radek Valenta

Slavnostní kroj hanáckého Slovácka z let 1830–1850

Hanácké Slovácko zahrnovalo 40 obcí Ždánicka, Kloboucka a východního a jihovýchodního Hustopečska (včetně např. Podivína a Nového Poddvorova, kde se dnes nosí podlužácký kroj), což z něj činilo jeden z nejrozsáhlejších národopisných regionů na Moravě.

Venkovské oblečení na hanáckém Slovácku mělo stejně jako v jiných oblastech charakter stavovské příslušnosti a svou specifickou podobu získalo až v 18. století, kdy se stalo skutečně krojem. Nejpodstatnější vliv na to měly josefínské reformy (1781 patent o zrušení nevolnictví) a Velká francouzská revoluce (zahájena 1789). Toto uvolnění poddanské ztuhlosti vedlo k explozi v oblasti lidového výtvarného umění, takže na hanáckém Slovácku vzniká i specifická stylizovaná výšivka, která sice byla formována cizími vlivy (vzorníkové předlohy, exotické látky, kostelní výšivka), ale byla důsledně adaptována místní tradicí a lidovým vkusem ve zcela svébytnou podobu.

Takto vypadal náš kroj před necelými dvěma sty lety. Rekonstrukce kroje: Městské muzeum a galerie Hustopeče. Realizace kroje: Yveta Petrásková. Foto: Dagmar Humpolíková.

K těmto danostem ještě přistupoval tehdejší rozvoj textilního průmyslu (především v blízkém Brně), který umožnil využití rozmanitějšího materiálu a sytější a bohatší barevnosti. Do té doby byl zdejší venkov odkázán především na domácí zpracování konopí a barvení přírodními barvivy (např. šafrán, mořena, kořen svízele, kůry různých stromů...). Všední oděv byl často tvořen pouze nebarveným konopím, takže bílá barva byla velmi

neoblíbená (stejně jako u ostatních evropských národů) nejen proto, že byla barvou smrti (smrt jako bílé oděná dívka zhášející svíce, bělost kostí, tradiční bílý oděv nebožtíků...), ale i barvou obyčejnosti a všednosti.

Slavnostní kroj hanáckého Slovácka zažil své vrcholné období v posledním dvacetiletí před zrušením poddanství (k němuž došlo 7. 9. 1848). Zrušením roboty a vrchnostenské správy nastala úplná svoboda pohybu. Odchod za prací mimo domov a blízkost železnice urychlily pronikání civilizačních vlivů; na venkově přestaly platit staleté zákonitosti, rychle získané občanské svobody vedly takřka k anarchii (Jan Herben v této souvislosti píše o „vnitřním převratu“). Tyto změny přivodily i rychlý rozpad tradiční lidové kultury, včetně kroje. V roce 1883 Jan Herben konstatuje: „O starém kroji nepíší, již ho není.“ Ve stejné době zaniká i tradiční výšivka hanáckého Slovácka, aby ji na počátku 20. století nahradily tehdejší „módní“ trendy: naturalismus a svéráz (tzv. národní vzorek).

Dnes by jen těžko někdo uvěřil, že se jedná o kroj ze stejného místa původu. Takových změn tradiční kroj nabyl postupným přejímáním různých „nešvarů“ a cizích vlivů.

Zániku tradiční kultury na hanáckém Slovácku si byli vědomi i významné osobnosti, spjaté s tímto regionem. K nejenergičtějším zachráncům starých artefaktů, včetně těch krojových, patřila Augusta Šebestová a Vilém Mrštík. Také díky nim má dnes hanácké Slovácko jako jediný region Moravy ukázky výšivek dochované v souvislé řadě od vzniku až po zánik. Díky této okolnosti a díky bohatým sbírkám (k nejbohatším patří ty v klobouckém muzeu)

mohla být rekonstruována podoba kroje s jeho původní barevností, svébytnou stylizovanou výšivkou a jednotnou formou (typem) od Hustopečska přes Kloboucko až po Ždánicko.

Stejně jako u jiných krojů byla pro zdejší oděv dominantní inspirací vojenská uniforma – v tomto případě husarské vesty a kabátce zvané dolmany, které vynikaly bohatou prýmkovou a knoflíkovou výzdobou. Zvláštností bylo, že se výrazné prýmkování prosadilo i v ženském kroji. Slavnostní kalhoty se šily z kůže (především jelenicové) a vyšívaly se v linii bočních švů, rozkroku, puntu a řemenů. Soukenná vesta-kordula s vysokým límcem se kromě prýmků zdobila i vyšíváním, které bylo stejně jako u kalhot mnohobarevné. K nejhořejší dírcce vesty byl

Náš kroj

... Ryzí a poctivý kroj, jaký se nosil na Kloboucku a Ždánku do první světové války jest dnes vzácná historická památka. Co se mnohdy nosí jako kroj, je veliký nevkus, například stojatý límec u ženského kroje - krézle. Jest zajímavé, jak k tomu došlo. Začátek učinila jistá židovka v Dambořicích za první světové války. Dovezla z Vídně větší množství bramborového škrobu, který byl tehdy vzácný a udělala reklamu tvrzením: „Děvčata, vidělal jsem v císařském divadle ve Vídni, že ty krézle na vašich rukávcích se nenosí u krku tak sklapnuté, jak vy je nosíte, ale nadobro stojaté okolo hlavy“. Patrně tam viděla kus, v němž vystupovaly herečky ve španělském kroji 16. století a využila záměrně jejich staré módy. Dambořanky si daly říci. Vyškrobily a vyžehlily krézle na tvrdo a většinou je přišívaly na rukávce. Přišívaly kratší krézle, aby jim hodně stály. Zakrátko tak chodily všechny Dambořanky - družičky (v šátku to nešlo), a dle nich začaly chodit se zamřížovanou hlavou všechny krojované družičky na Ždánku a Kloboucku. Tak se nevkus a nešvar staly módou.

Protože ve válce nastala bída o umělé kytice a široké hedvábné stuhy, upustily družičky též od obvyklých košatých věnců s dlouhými stuhami vzadu a zdobily si hlavy jen malými věnečky. A tak kterási stařena o nich řekla, že vypadají jako sovy. Na svatbách se nemohly družky kvůli stojatému krézlu ani pořádně najíst a k nelibosti mládenců - ani líbat. Změna krézlů a věnců byla prvním kazem, který postihl náš kroj.

přípevně vyšívaný obřadní kapesník. Košile měla široké spadené rukávy, u krku a límce se zavazovala tkanicemi. Límec košile se neohýbal, nosil se podél krku – kolem něj se zavazoval nezbytný černý nákrčník. Košile se vyšívala v linii spadeného ramenního švu, manžety a výstřihu (zde bylo často vyšito jméno či iniciály nositele). Klobouk byl velmi široký, vepředu mírně prohnutý – „na skyvku“. Byl bohatě zdoben korálky, žinylkami, stuhami apod. – u svobodných mužů i vonicí, která byla tvořena třemi cípy. Také vesta se opatřovala vonicí (jednocípou) s červenou stuhou. Muži v celém regionu nosili modré punčochy a vysoké boty, u nichž se přednost dávala botám šitým na míru s malým podpatkem a rovným okrajem.

Ženský kroj byl tvořen bohatě zdobenou vestou-kordulkou. Nejprestižnější byla vyšívaná soukenná či „zlatohlavová“ (brokát se „zlatými“ nitěmi). K hlavním zdobným prvkům patřily prýmký a stuhy (stuha naležato a stuha nastojato). Plátěné rukávce se vyšívaly – většinou v linii límce, spadeného ramenního švu a taclí. Podvazadla byla tvořena červenou stuhou. Ženská silueta byla štíhlá (maximálně jedna spodnička). Materiál a barva svrchní sukně nebyly identické s materiálem kordulky. Zástěra byla velmi široká – skládala se ze dvou pruhů (které byly spojeny tzv. stínkem) a byla vložena do empírově zvýšeného límce, přes nějž se dozadu uvazovala široká stuha. K nejoblíbenějším zástěrám patřily ty, které se vyráběly technikou šité batiky. Věнец byl velmi bohatý – vzadu byl k hlavě upevněn stuhami-úvazovkami. Obutí tvořily střevíce „s přazkama“ a punčochy červené barvy. Vyšívané obřadní kapesníky (šnuptýchle) byly stejně jako u mužů velmi rozměrné (cca 65 cm x 65 cm a více).

Mgr. Soňa Nezhodová, Ph.D.

Druhý kaz vznikl v Krumvíři a to u chasníků. Stárka - dovedná malířka - vymalovala na pruh bílého papíru kvítovanou ozdobu a tu přišpendlila svému stárkovi na prsou po obou stranách kordule. O hodech za rok i jiná děvčata připjala svým chasníkům vymalované pásky na tuhém papíru, jeden chasník se dostavil k máji s plátěným vyšívaným páskem na kordule. Tento plátěnkový nešvar se rozletěl po kraji i do Dambořic, kde byl rozmnožen i o druhé plátýnko na horní části kordule. (dnešní spony pozn. redakce)

V letech 1925-1945 poklesl zájem o domácí kroj pro naprostý nedostatek krojového materiálu a naše děvčata si zvykla v čas potřeby vypůjčovat si za peníze z Kyjovska slovácký kroj, který přišel do módy, že se v něm i na věhlasných scénách hrála Mrštíkova Maryša. Dle něj i naše děvčata zálibně si zkracovala sukně svého hanáckého kroje. Chasníci sháněli na Slovácku kde mohli široké, dlouhé stuhy, ozdobu svých hanáckých kordul a kupovali si slovácké klobouky s co nejmenší střేశkou, jelikož ždánští kloboučníci Kessleři už nevyrobili obvyklé hanácké klobouky se širší střేశkou. Vysoké kordovanky se v ženském kroji přestaly nosit vůbec a opanovaly vysoké punčochy a nízké střevičky, ale za to s vysokými podpadky. Zároveň naše děvčata si zvykla v průvodu juchat jako Slovačky, což nikdy nebylo zvykem, neboť naše dívky vždy jako pravé Hanačky chodily v průvodech a jezdily na vozech potichu jako „puťuške“ (kuřátka). ...

Vrbas, J.: Pohledy do minulosti Klobouk, Klobouky u Brna 1999.